

DOI: 10.11649/abs.2020.009

**Maciej Rak**

Wydział Polonistyki, Uniwersytet Jagielloński

Kraków

[maciej.rak@uj.edu.pl](mailto:maciej.rak@uj.edu.pl)

<https://orcid.org/0000-0003-0042-1406>

## **Słowniki zapożyczeń świadectwem mocy języków (na przykładzie Słownika polonizmów w języku litewskim Rolandasa Kregždysa)**

### **Uwagi wstępne**

Lektura słownika zapożyczeń, który może być traktowany jako rodzaj słownika etymologicznego, zwykle ogranicza się do czytania pojedynczych haseł. Rzadziej traktujemy tego typu opracowanie jako całość, na podstawie której można wyciągnąć jakieś dodatkowe wnioski poza tymi, że poszczególne wyrazy mają określone znaczenie, pochodzenie i historię. Dwuczęściowe opracowanie polonizmów w litewszczyźnie autorstwa Rolandasa Kregždysa<sup>1</sup>, *Lietuvių kalbos polonizmų žodyno specifikacija / Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim* (LKPŽS, 2016c) i *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas / Słownik polonizmów w języku litewskim* (LKPŽ, 2016b)<sup>2</sup>, pozwala spojrzeć na relacje polsko-litewskie przez pryzmat

---

<sup>1</sup> Temat polskich zapożyczeń w języku litewskim R. Kregždys omawiał także w kilku innych pracach (por. Kregždys, 2016a, 2016d, 2018). Wcześniej spośród litewskich badaczy zagadnieniem tym zajmowała się m.in. Irena Adomavičiūtė (np. Adomavičiūtė, 1978, 1980, 1982).

<sup>2</sup> Według jednego z Recenzentów tego artykułu tytuł omawianego słownika nie odzwierciedla

leksyki. Z kolei wgląd w relacje polsko-niemieckie dają m.in. *Słownik zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie* pod redakcją Marka Łazińskiego (Łaziński, 2008) oraz *Wörterbuch der deutschen Lehnwörter in der polnischen Schrift- und Standardsprache* Andrzeja de Vincenza i Gerda Hentschela (de Vincenz & Hentschel, 2010). W niniejszym artykule skupiam się jednak przede wszystkim na LKPŻ, gdyż słownik ten nie był dotychczas omawiany ani recenzowany w Polsce w odróżnieniu od wymienionych słowników zapożyczeń niemieckich (por. Just, 2009; Renz, 2010).

W aspekcie historycznym i kulturowym zależności między Polakami i Litwinami oraz Polakami i Niemcami – jak wiadomo – nie były symetryczne, co wpłynęło oczywiście na kontakty językowe. Szczególnie przejawia się to w dysproporcji liczby zapożyczeń i ich specyfice tematycznej. O ile litewszczyzna przejęła z języka polskiego bardzo dużo leksemów (może nawet ok. 3 tysięcy), o tyle pożyczki litewskie w polszczyźnie ogólnej to zasób najwyższej kilkunastu wyrazów. Z tego też powodu Bogdan Walczak (Walczak, 2010), omawiając kontakty polszczyzny z językami nie-słowiańskimi, zupełnie pominął udział lituanizmów. Z dawniejszych zapożyczeń litewskich Leszek Bednarczuk (Bednarczuk, 1983, ss. 40–41) wymienił: *dziakło* ‘zbożowa danina litewska’ < 1. \**dēklas* < *dēti* ‘kłaść’ albo 2. < *dúokle* ‘danina, podatek’; *punia* ‘mała, drewniana stodoła na siano’ < *pūnė* ‘chlew’ (w gwarach litewskich też ‘miejsce w stodole, w którym przechowuje się plewy’, a to dało podstawę do przesunięcia semantycznego); *swiren* ‘rodzaj spichlerza’ < *svirnà, svirnas* ‘ts.’; *łoszyna* ‘solone mięso wieprzowe przerośnięte słoniną’ < *lašiniai* ‘słonina’; *gryka* ‘roślina, Fagopyrum esculentum’ < *grikai* ‘ts.’; *sterta* ‘kopa siana’ < *stirta* ‘ts.’; *burty* ‘czary’ < *būrtai* ‘ts.’; *burtnica* ‘czarownica, wiedźma’ < *būrtininkė* ‘ts.’ i *burtnik* ‘czarodziej, kapłan pogański’ < *būrtininkas*. Do polszczyzny ogólnej za sprawą *Słownika warszawskiego* (SW, 1900–1927) weszły też rzeczowniki *dryblas* < lit. *dribla* ‘wysoki, niechlujny, niezdarny człowiek’ i *kurdupel* < lit. *kurdūpelis* ‘człowiek niskiego wzrostu’. Jak wiadomo, do współredaktorów SW należał Jan Karłowicz, który przez dużą część życia był związany z ziemiami Wielkiego Księstwa Litewskiego (ostatecznie opuścił Litwę w 1882 roku, w wieku 46 lat) i znał język litewski (Karłowicz, 1875). Co rozumiałe, inaczej przedstawia się sprawa lituanizmów w gwarach polskich na Litwie (np. Dwilewicz, 1997; Otrębski, 1931; Rutkowska, 2006, 2007, 2009, 2010; Rutkowska & Sawaniewska-Mochowa, 2012) lub graniczących z litewskim obszarem językowym (np. Birgiel, 2002; Gołąbek, 1987; Marcinkiewicz, 2003; Zdancewicz, 1960, 1964). Tu wpływów litewskich jest znacznie więcej niż w polszczyźnie ogólnej.

---

jego zawartości – dokładniej rzecz ujmując, w LKPŻS i LKPŻ mamy przede wszystkim slawizmy. Jednak zarówno metoda typowania polonizmów, jak i kryteria ich klasyfikacji wyłożone przez R. Kregždysa w osobnych artykułach (Kregždys, 2012, 2014) i w LKPŻS (2016c, ss. 28–112) przekonują do jego argumentacji. Nie ma tym samym podstaw, by uważać, że słownik Kregždysa to opracowania dotyczące przede wszystkim slawizmów.

W przypadku relacji polsko-niemieckich w zakresie zapożyczeń przewaga jest po stronie niemieczyny. W odniesieniu do współczesnego języka ogólnopolskiego podaje się liczbę 3–4 tysięcy germanizmów (Walczak, 2010, s. 531), w *Wörterbuch der deutschen Lehnwörter in der polnischen Schrift- und Standardsprache* uwzględniono około 2,5 tysiąca zapożyczeń właściwych (zapożyczenie formy i treści wyrazu), a w *Słowniku zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie* – nieco ponad 2,1 tysiąca leksemów i skrzydlatych słów. Omówienie prac opublikowanych do 2010 roku dotyczących germanizmów w polszczyźnie znajdziemy w artykule Bogusława Nowowiejskiego (Nowowiejski, 2010). Problem w ustaleniu dokładnego zasobu zapożyczeń niemieckich wynika m.in. ze sposobu traktowania derywatów utworzonych już na gruncie polszczyzny. Do tej pory nie określono liczby germanizmów w gwarach polskich, ale z pewnością jest równie duża jak w języku ogólnopolskim, a w niektórych regionach (zwłaszcza na Śląsku, por. Hentschel, 2019) nawet większa. Zagadnieniu temu poświęcono część artykułów opublikowanych w siódmym numerze czasopisma „Gwary Dziś”<sup>3</sup>. Z kolei jeśli idzie o slawizmy w niemieczynie, to według Hansa Holma Bielfeldta (Bielfeldt, 1982, s. 18) jest to zasób około 3 tysięcy jednostek (są w tej grupie wyrazy o zasięgu ogólnoniemieckim, przestarzałe i gwarowe, przy czym tych pierwszych jest najmniej). Dokładniej wpływy języka polskiego i innych języków słowiańskich na niemiecki i jego gwary omówił Janusz Siatkowski (por. np. Siatkowski, 2015a, 2015b i zgromadzoną w tych publikacjach bibliografię), który tematem tym zajmuje się już od około 40 lat. W artykule *Historia badań nad wpływami słowiańskimi na język niemiecki* Siatkowski (Siatkowski, 2015a) oszacował liczbę slawizmów w niemieczynie (zwłaszcza w gwarach stykających się z gwarami słowiańskimi) na ponad 4 tysiące, przy czym tylko drobna część (około 180 wyrazów) weszła do języka ogólnego. Dużą liczbę tych zapożyczeń w gwarach niemieckich można wyjaśnić słowiańskim substratem we wschodnich Niemczech (por. Herrmann, 1970).

Obydwa przypadki specyfiki relacji językowych (polsko-litewski i polsko-niemiecki) można wyjaśnić mocą języka. Tę koncepcję w polskim językoznawstwie spopularyzował Władysław Miodunka (Miodunka, 1990), który powołując się na książkę Williama Francisa Mackeya *Bilinguisme et contact des langues* (Mackey, 1976), wyróżnił siedem czynników, decydujących o tym, jaką moc ma język: 1) liczba osób posługujących się danym językiem jako ojczystym; 2) wielkość i liczba grup mówiących danym językiem na świecie; 3) mobilność społeczna nosicieli danego języka; 4) czynniki ideologiczne, np. religia; 5) wartości kulturowe społeczności posługującej się danym językiem; 6) sytuacja polityczna kraju; 7) poziom ekonomiczny społeczeństwa (Miodunka, 1990, ss. 43–44).

<sup>3</sup> Por. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/gd/issue/view/1358> [dostęp: 15.11.2019].

Niemczyzna w porównaniu z językiem polskim (i innymi językami słowiańskimi – warto dodać, że wszystkie słowiańskie zapożyczały z niemieckiego, choć nie na taką samą skalę) wykazywała dużą moc językową, takimi właściwościami cechowała się polszczyzna w relacjach z językami używanymi na terytorium dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego – litewskim, białoruskim i ukraińskim. Należy tutaj jednak dodać pewne uściślenie. Przy omawianiu zapożyczeń polskich w litewszczyźnie, białoruszczyźnie i ukraińszczyźnie istotne jest uwzględnienie czynnika socjolingwistycznego. Polszczyznę najpierw przejmowały bowiem miejscowe warstwy wyższe, szlachta i mieszczaństwo, które ulegały polonizacji, a dopiero z ich języka polonizmy przenikały do gwar ludowych litewskich, białoruskich i ukraińskich. Współczesny język litewski został skodyfikowany przez Jonasa Jablonskisa (Jablonskis, 1901, 1911) na bazie kowieńskiej gwary auksztockiej. Polonizmy w dzisiejszej litewszczyźnie są więc wynikiem oddziaływania przede wszystkim polszczyzny szlachty i mieszczan litewskich, a w mniejszym stopniu etnicznych Polaków. Taka konstatacja nie podważa jednak w żaden sposób koncepcji mocy języka, lecz wskazuje, że poza wymienionymi przez W. Miodunkę czynnikami warto też szerzej uwzględnić uwarunkowania socjolingwistyczne.

Duża liczba polonizmów w językach używanych na ziemiach dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego sprawiała, że w XIX wieku czasem traktowano języki ruski (ukraiński) i białoruski jako dialekty języka polskiego (np. Pol, 1869, ss. 51–59, 61–72), a o litewszczyźnie Aleksander Brückner wypowiedział się w następujący sposób:

Zachował więc Litwin swoje dawne, ruskie słowa, nieraz tylko przystosowując je do form polskich, i przybierał coraz nowe polskie, tak że dzisiejszy język litewski, a przynajmniej ten, którym do niedawna pisano (niewiele wprawdzie), jest na pół polskim (Brückner, 1974, s. 67).

Na dużą moc języka niemieckiego w stosunku do polskiego wskazywał też Gabriel Korbut w książce *Niemczyzna w języku polskim* (Korbut, 1935), a zwłaszcza w rozdziale „Wpływ języka niemieckiego na język polski pod względem cywilizacyjnym” (ss. 7–26). Autor wymienił tu 22 pola tematyczne, w których niemczyzna szczególnie zaznaczyła swoją rolę. Są to: 1. Narzędzia i zwyczaje średniowieczne; 2. Urzędy i zwyczaje dworskie i wielkopańskie; 3. Urzędy miejskie i to, co jest związane z osadnictwem miejskim; 4. Handel; 5. Nazwy rzemiosł i zawodów; 6. Budownictwo; 7. Hutnictwo; 8. Górnictwo; 9. Mineralogia i chemia; 10. Ogrodnictwo; 11. Młynarstwo i piekarstwo; 12. Kuchnia i sprzęty kuchenne; 13. Wojskowość i broń; 14. Żeglarstwo; 15. Terminologia związana z końmi; 16. Towary luksusowe pochodzące z eksportu; 17. Napoje; 18. Sprzęty i naczynia; 19. Technika (narzędzia, maszyny itd.); 20. Przyrządy miernicze, rysunkowe, malarskie i rytownicze; 21. Instrumenty muzyczne; 22. Gry (Korbut, 1935, ss. 11–19).

Także w *Słowniku zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie* (Łaziński, 2008) znajdziemy zestawienie liczbowe pokazujące, w których polach tematycznych jest dużo germanizmów, czyli gdzie szczególnie zaznaczyła się moc niemieczyzny: „[...] szeroko pojęta technika – 95, żeglarstwo – 87, zoologia – 54, kulinaria i produkty spożywcze – 52, chemia – 52, muzyka – 50, botanika – 46, geologia i mineralogia – 44, wojskowość – 35, budownictwo – 33, poligrafia i edytorstwo – 30” (Łaziński, 2008, s. 18). Takich informacji nie zawiera słownik A. de Vincenza i G. Hentschela (de Vincenz & Hentschel, 2010).

W jaki sposób (poza bardzo dużą liczbą polonizmów) przejawia się moc języka polskiego w litewszczyźnie? Odpowiedź na to pytanie można uzyskać na podstawie analizy zawartości LKPŽ (2016b). Ponieważ – jak już pisałem wyżej – do tej pory słownik R. Kregždysa nie doczekał się w polskim językoznawstwie dokładniejszej charakterystyki, najpierw skrótowo przedstawię zastosowane w nim rozstrzygnięcia.

### ***Słownik polonizmów w języku litewskim* Rolandasa Kregždysa**

R. Kregždys nie jest pionierem, jeśli idzie o opis polonizmów w litewszczyźnie (por. bibliografię umieszczoną w LKPŽS, 2016c, ss. 122–167). Tym jednak jego słownik różni się od większości opracowań etymologicznych, że nie jest zdominowany „przepisywactwem”, co należy podkreślić i uznać za poważny atut. Współczesne słowniki etymologiczne niestety najczęściej opierają się na powielaniu i ewentualnie komentowaniu ustaleń wcześniejszych badaczy. W tym względzie wyjątkiem w polskim językoznawstwie jest słownik Witolda Mańczaka (Mańczak, 2017).

Kregždys w LKPŽ i LKPŽS szczególnie dużo miejsca poświęcił analizie formalnej leksemów. Dokładniej rzecz ujmując, zwrócił uwagę na regularność zmian fonotaktycznych i morfologicznych, która pozwala zweryfikować pseudopolonizmy, np.: *būceg* ‘jak, jak gdyby’, *kankalnỹčia* ‘dzwonek, grzechotka’, *karbātkos* ‘koronka’, *puclà* ‘zamieszanie, kłopot’, *stankiētas* ‘ogrodzenie, płot’, *žich* ‘wyraz dźwiękonaśladowczy służący do podkreślania, że coś odbywa się z zaskoczenia, gwałtownie’ (LKPŽS, 2016c, ss. 78–80), pseudoslawizmy, np.: *leñtas* ‘powolny, cichy, spokojny’, *pėrspetis* ‘zakłęcie, przesąd’ (LKPŽS, 2016c, ss. 80–81) i wyrazy niesłusznie uznane za typowo litewskie, podczas gdy faktycznie są to zapożyczenia, np. *krivùlė*. Oczywiście tego typu ustalenia nie mogą się obyć bez uwzględnienia czynnika semantycznego, tym samym w LKPŽ i LKPŽS znalazły się uwagi na temat pozajęzykowych uwarunkowań przejmowania polonizmów do litewszczyzny. Przykładem tego typu analizy (biorącej pod uwagę fonotaktykę, zmiany morfologiczne, przekształcenia znaczeniowe i bardzo szerokie tło kulturowe z odwoływaniami do starożytności grecko-rzymskiej) jest szczegółowe (zajmujące 9 stron tekstu) omówienie litewskie-

go dialektalnego rzeczownika *krivùlė* ‘krzywa laska; laska służąca do zwoływania ludzi na zgromadzenie’. Jak się okazuje, jest to polonizm, który wcześniej błędnie uznawano za bałtyzm. Podstawą dla *krivùlė* był używany w dawniejszej polszczyźnie i w gwarach wyraz *krzywula/krzywula* (LKPŽS, 2016c, ss. 102–111).

Celem LKPŽ jest „możliwie dokładna identyfikacja właściwych polonizmów wymienionych w pracy Skardžiusa, które zdaniem Urbutisa (2009) stanowią jedną czwartą zbioru” (LKPŽS, 2016c, s. 100). *Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim* (LKPŽS, 2016c, ss. 98–112) to wierny przedruk artykułu pod takim samym tytułem, który został opublikowany w „LingVariach” (Kregždys, 2012). W tym czasopiśmie Kregždys umieścił też tekst pt. *Методика и критерии идентификации полонизмов литовского языка* (Kregždys, 2014). Zawarte w nim informacje w rozwiniętej postaci i z większą liczbą przykładów znajdziemy w LKPŽS (2016c, ss. 28–83). Z pierwszego z przywoływanych artykułów dowiadujemy się, że prace nad słownikiem rozpoczęto w 2012 roku w Instytucie Języka Litewskiego. Podstawą materiałową były jednostki wynotowane z zabytków rękopiśmiennych z różnych okresów (XVI–XVIII wiek). Z pierwotnego planu przygotowania dwóch słowników: popularnego (przeznaczonego do szerokiego kręgu odbiorców) i w pełni naukowego, jak na razie zrealizowano drugi. Punktem wyjścia była tu praca Pranasa Skardžiusa (Skardžius, 1931), który wymieniając 2950 pożyczek – w jego ujęciu – polskich w litewszczyźnie, odwoływał się m.in. do Aleksandra Brücknera (Brückner, 1877). W *Die slavischen Fremdwörter im Litauischen* Brückner umieścił ok. 1500 leksemów pochodzenia słowiańskiego (głównie polskiego i (biało)ruskiego). Świadomy problemów z ustaleniem źródła zapożyczenia (polonizm, (biało)rutenizm lub ogólniej slawizm, albo niezależne od polszczyzny zapożyczenie z innego języka), Kregždys zaproponował równoczesne uwzględnienie czynników morfonologicznych, fonetycznych, a także chronologii i semantyki.

W LKPŽS (2016c, ss. 100–101) znajdujemy także szczegółową klasyfikację polonizmów. Ze względu na aspekt czasowy wyróżnia się tu dawne polonizmy (utrwalone w zabytkach z XVI i XVII wieku) i późniejsze (z XVIII wieku). Biorąc pod uwagę aspekt strukturalny, wydziela się zapożyczenia leksykalne i zestawienia. W pierwszej grupie są trzy podtypy: zapożyczenia morfologicznie jednorodne, hybrydalne oraz semantyczne barbaryzmy słowotwórcze jednowyrazowe. Nazwa trzeciej podgrupy jest dość zagmatwana, jako przykład ilustrujący ją Kregždys umieścił rzeczownik *drauggiminietis* ‘człowiek z tej samej rodziny’ < śrpol. *spółrodak* ‘współziomek, ziomek’, pol. *współrodny* ‘wespół z innymi urodzony’ (LKPŽS, 2016c, s. 102). Wynika z tego, że mamy tu po prostu do czynienia z kalką słowotwórczą, podobnie jak zapożyczenie hybrydalne to półkalka. Pod względem zasięgu występowania polonizmy dzielą się na dialektyzmy (obecne w gwarach litewskich) oraz leksemy występujące w standardowej litewszczyźnie. W drugiej grupie Kregždys wyróżnił dwa podtypy: wyrazy, które uzyskały akceptację normy, i barbaryzmy, czyli wyrazy poza normą.



LKPŻ jest podzielony na trzy części: polonizmy monogeniczne (czyli właściwe; leksemy, w przypadku których można wykluczyć pochodzenie wschodniosłowiańskie), nieokreślone (polonizmy, które przeniknęły też do języków wschodniosłowiańskich) i alternatywne (slawizmy wspólne dla polszczyzny i białoruszczyzny). W przypadku drugiej i trzeciej grupy jest możliwa pożyczka do języka litewskiego zarówno z polskiego, jak i (biało)ruskiego, a bezdyskusyjne wskazanie źródła jest trudne, a czasem nawet niemożliwe. Pierwsza grupa w LKPŻ liczy ok. 950 leksemów, druga – ok. 1720, a trzecia – ok. 220, co daje łącznie ok. 2890 leksemów. Tym samym prawie 33% wszystkich z omówionych w LKPŻ wyrazów to właściwe polonizmy. Sprawa liczenia zapożyczeń często wzbudza kontrowersje. Są w tym względzie dwa podejścia: 1) zapożyczeniem jest jedynie ten wyraz, który został przejęty z obcego języka, 2) zapożyczeniem jest nie tylko wyraz zapożyczony, ale także utworzone od niego derywaty. W LKPŻ mamy do czynienia z drugim podejściem.

### **Moc polszczyzny w świetle Słownika polonizmów w języku litewskim**

Przy opisie zapożyczeń można przyjąć dwie perspektywy. Pierwsza zakłada, że polonizmem jest wyraz typowo (rdzennie) polski, z kolei w drugim ujęciu jest nim każdy leksem przejęty z języka polskiego, nawet taki, który w polszczyźnie sam jest zapożyczeniem. W słowniku Kregżdysa mamy do czynienia z drugą propozycją opisu. Dzięki temu jeszcze dokładniej widzimy, z jaką siłą oddziaływała polszczyzna, odegrała bowiem bardzo ważną rolę pośrednika w przejmowaniu do litewszczyzny zapożyczeń:

- 1) łacińskich, np.: *absolvavoti* ‘ukończyć’ (LKPŻ, 2016b, s. 12, pol. *absolvować* < łac. *absolvere*); *akavità* ‘okowita’ (s. 199, pol. *okowita* < łac. *aqua vitae*); *bèstija* ‘bestia, zwierzę’ (ss. 231–232, pol. *bestia* < łac. *bestia*); *natūrà* ‘natura, przyroda’ (ss. 465–466, pol. *natura* < łac. *natura*);
- 2) włoskich, np.: *bankōrius* ‘bankier’ (s. 27, pol. gw. *bankarz* < wł. *banchiere*); *birbintas* ‘birbant’ (s. 31, wł. *birbante*); *čekolada* ‘czekolada’ (s. 44, wł. *cioccolata*);
- 3) hiszpańskich, np.: *farbatkos* ‘koronka’ (s. 62, pol. gw. *forbotki* < hiszp. *farpado*); *cigārnyčia* ‘ustnik papierosa lub fajki’ (ss. 257–258, hiszp. *cigarro*);
- 4) francuskich, np.: *abletūrà* ‘futryna okien, drzwi, oszalowana deskami’ (s. 13, pol. *tablatura* < franc. *tablature*); *bètas* ‘rodzaj gry w karty’ (ss. 29–30, pol. gw. *bet* < franc. *bête*); *bomboņkė* ‘cukierek lodowy’ (s. 30, pol. gw. *bombonki* < franc. *bonbon*); *gubernanka* ‘gubernantka’ (s. 68, pol. gw. *gubernantka* < franc. *gouvernante*);
- 5) niemieckich, np.: *blèchà* ‘blacha’ (s. 236, niem. *Blech*); *dachas* ‘dach’ (s. 270, niem. *Dach*); *dekorius* ‘dekarz’ (s. 274, niem. *Decker*);

- 6) semickich, np.: *farizeušas* ‘faryzeusz’ (ss. 62–63, hebr. *pārūš*); *galijōtas* ‘olbrzym’ (s. 64, hebr. *Golyat*); *maklavoti* ‘oszukać’ (s. 435, pol. gw. *machlować*, hebr. *māhal* < hebr. *māhal*) i in.

Między innymi dzięki tego typu zapożyczeniom polszczyzna umożliwiła i wzmocniła transmisję kulturową, utrwalając pozycję Litwy w kręgu kultury zachodniej (łacińskiej), co – jak wiadomo – wcale nie było oczywiste, zważywszy na silne oddziaływanie prawosławia (dokładniej o tym pisze L. Bednarczuk, 2010). Co może być ciekawe, część notowanych w dawnej litewszczyźnie nazw krajów i ich mieszkańców także jest polskiego pochodzenia, np.: *dunčikas* ‘Duńczyk’ (LKPŽ, 2016b, s. 284, współ. *danas*); *Francija* ‘Francja’ (s. 714, współ. *Prancūzija*); *francūzas* ‘Francuz’ (s. 301, współ. *prancūzas*); *Grecija* ‘Grecja’ (s. 715, współ. *Graikija*); *macedonijonas* ‘Macedończyk’ (s. 733, współ. *makedonietis*); *Škocija* ‘Szkocja’ (s. 164, współ. *Škotija*). Szczegółowo drogi przenikania latynizmów oraz semityzmów do litewszczyzny Kregždys omówił w LKPŽS (2016c, ss. 83–95). Są to niezwykle wnikliwe miniatury etymologiczne poszczególnych leksemów, pokazujące, jak łacińskie słowo (z łaciny klasycznej lub średniowiecznej) przez język polski (a do polskiego często przez niemiecki, francuski, włoski lub czeski) dotarło do litewskiego i przy okazji do ukraińskiego oraz białoruskiego. Do semityzmów w LKPŽ zostały zaliczone nie tylko hebraizmy, ale też wyrazy wywodzące się z jidysz. Moc polszczyzny w kontaktach z językiem litewskim przejawia się (poza rolę pośrednika w przejmowaniu pożyczek zachodnioeuropejskich i semickich) też w tym, że polonizmy są szczególnie częste w tych polach tematycznych, które są ważne pod względem kulturowym i cywilizacyjnym.

Bliższe przyjrzenie się zawartości LKPŽ potwierdza obserwacje językoznawców (np. Bednarczuk, 2010; Borowska, 1957; Łowmiański, 1957), według których litewska terminologia chrześcijańska w zdecydowanej przewadze jest polskiego pochodzenia, znaczny udział w chrystianizowaniu Litwy miał bowiem polski Kościół (stąd *pòlskas*<sup>4</sup> ‘katolik’, LKPŽ, 2016b, s. 140), a większość starolitewskich tekstów religijnych wprost tłumaczono z języka polskiego (Bednarczuk, 2010, ss. 21, 23). Z kolei unia polsko-litewska (zapoczątkowana w Krewie w 1385 roku i potwierdzona w Lublinie w 1569 roku) odpowiada za rozprzestrzenianie się słownictwa dotyczącego szeroko pojętej organizacji państwa.

Zwróćmy uwagę na zasób terminologii chrześcijańskiej. Jest ona mocno zróżnicowana, obejmuje zarówno nazwy biblijne, doktrynalne, dotyczące świąt, liturgii, organizacji kościelnej, jak i określenia kapłanów, osób wierzących i niewierzących, por.: *adveñtas* (LKPŽ, 2016b, s. 197, pol. *adwent*); *alba* (s. 701, pol. *alba*); *altaristà*

<sup>4</sup> W LKPŽ struktura artykułu hasłowego wygląda w taki sposób, że po wariantie głównym leksemu następują warianty fonetyczne, w tym akcentuacyjne, oraz derywaty. Aby nie zwiększać objętości niniejszej pracy, są w niej omawiane tylko warianty główne leksemów.



(s. 203, pol. *altarysta* ‘daw. duchowny pełniący obowiązki przy określonym ołtarzu i pobierający z tego tytułu dochody’); *ambonà* (s. 204, pol. *ambona*); *archaniolas* (s. 20, pol. *archanioł*); *arcibýskupas* (s. 211, pol. *arcybiskup*); *arciheretikas* (s. 21, pol. *arcyheretyk*); *babilonskas* (s. 25, pol. *babiloński*); *birmavõnè* (s. 31, pol. *bierzmo-  
wanie*); *birmavóti* (s. 31, pol. *bierzmować*); *calūnas* (s. 37, pol. *całun*); *cignatūras* (s. 258, pol. *sygnaturka*); *cimentorius* (s. 258, pol. *cmentarz*); *evangèlija* (s. 289, pol. *ewangelia*); *heretickas* (s. 325, pol. *heretycki*); *heretikas* (s. 717, pol. *heretyk*); *herezija* (s. 715, pol. *herezja*); *hostija* (s. 719, pol. *hostia*); *interdiktas* (s. 720, pol. *interdykt*); *kanapõrius* (s. 722, pol. *kanaparz* ‘daw. szafarz, piwniczny klasztorny’; SJPDor, 1958–1969); *kapeliõnas* (LKPŽ, 2016b, s. 723, pol. *kapelan*); *kapucīnas* (s. 723, pol. *kapucyn*); *kolatorius* (s. 725, pol. *kolator* ‘przestarz. osoba mająca prawo obsadzania urzędów kościelnych, zwykle fundator kościoła lub spadkobierca fundatora’; SJPDor, 1958–1969); *legātas* (LKPŽ, 2016b, ss. 731–732, pol. *legat*); *liuciperius* (s. 422, pol. *lucyfer*); *katechizavoti* (s. 93, pol. *katechizować*); *manipuliorius* (s. 734, pol. *manipularz* ‘w liturgii rzymskiej: część ubioru kościelnego w kształcie szarfy spiętej na końcach, nakładanej na lewą rękę przez duchownych, poczynając od subdiakona’; SJPDor, 1958–1969); *monstrañcija* (LKPŽ, 2016b, s. 734, pol. *monstrancja*); *òstija* (s. 126, pol. *hostia*); *papelčīus* (s. 741, pol. *Popielec*); *pastila* (s. 741, pol. *postylla*); *patriárcha* (s. 742, pol. *patriarcha*); *pātronas* (s. 742, pol. *patron*); *plebanas* (s. 745, pol. *pleban*); *pontifikālas* (ss. 745–746, pol. *pontyfikał* ‘księga liturgiczna zawierająca zbiór przepisów dotyczących sprawowania obrzędów religijnych przez biskupów’; SJPDor, 1958–1969); *pópiežninkas* (LKPŽ, 2016b, s. 530, pol. *papieżnik* ‘gorliwy zwolennik papieża, zwłaszcza jego poczynañ politycznych; używana dawniej przez protestantów ironiczna nazwa katolik’; SJPDor, 1958–1969); *psalmistà* (LKPŽ, 2016b, s. 748, pol. *psalmista*); *relikvija* (s. 557, pol. *relikwia*); *relikvijõrius* (s. 749, pol. *relikwiarz*); *samaritonkà* (s. 572, pol. *Samarytanka*); *seminārija* (s. 574, pol. gw. *seminaria*, *seminarium*); *vigīlija* (s. 762, pol. *wigilia*); *vikarius* (s. 762, pol. *wikary*).

Mniej liczne grupy zapożyczeń dotyczą:

- 1) organizacji państwa, por.: *asèsorius* (LKPŽ, 2016b, s. 217, pol. *asesor*); *hīmnas* (s. 718, pol. *hymn*); *majestatas* (s. 733, pol. *majestat*); *monarcha* (s. 735, pol. *monarcha*); *nočelnykas* (s. 737, pol. *naczelnik*); *palestrañtas* (s. 130, pol. *palestrant* ‘przestarz. prawnik, członek palestry’; SJPDor, 1958–1969); *referendorius* (LKPŽ, 2016b, s. 749, pol. *referendarz* ‘hist. w dawnej Polsce: urzędnik przy sądach królewskich zdający królowi za pośrednictwem kanclerza sprawę ze skarg i próśb poddanych’; SJPDor, 1958–1969); *revīzija* (LKPŽ, 2016b, s. 750, pol. *rewizja*); *revīzorius* (s. 750, pol. *rewizor*); *seīmas* (s. 573, pol. *sejm*); *seimikāuti* (s. 574, pol. *sejmikować*); *seimúoti* (s. 574, pol. *sejmować*); *sekretõrius* (s. 753, pol. *sekretarz*); *statūtas* (s. 754, pol. *statut*); *šaltīšius* (ss. 159–160, pol. *sołtys*); *taksà* (s. 758, pol. *taksa*); *taksavóti* (ss. 641–642, pol. *taksować*); *universālas* (s. 761, pol. *uniwersał*);

- ustova* (s. 658, pol. *ustawa*); *vaĩtas* (s. 660, pol. *wójt*); *vakãncija* (ss. 660–661, pol. *wakancyja, wakancja* ‘wakat’);
- 2) wojskowości, por.: *armatà* (ss. 214–215, pol. *armata*); *bočnastis* (ss. 238–239; pol. *baczność*); *branyti* (s. 241, pol. *bronić*); *liũpa* (s. 426, pol. *lufa*); *rekrũtas* (s. 556, pol. *rekrut*); *šturmas* (s. 637, pol. *szturm*); *štur mavoti* (s. 637, pol. *szturmować*); *vãiskis* (s. 660, pol. *wojski*); *žalnà* (s. 189, pol. *żołd*); *žalnierka* (s. 189, pol. *żołnierka*); *žalnierskà* (s. 190, pol. *żołnierska* ‘daw. służba wojskowa, oddział żołnierzy’); *žalnierystà* (s. 189, pol. *żołnierstwo*);
- 3) sądownictwa, por.: *apeliãcija* (s. 208, pol. *apelacja*); *auksinavõti* (s. 24, pol. *aukcjonować*); *prakurõtas* (s. 142, pol. *prokurat* ‘daw. obrońca prawny, adwokat’); *svẽtkas* (s. 756, pol. gw. *świedek*);
- 4) finansów, por.: *bankõrius* (s. 27, pol. gw. *bankarz*); *bargininkas* (s. 27, pol. *borgownik*); *manetà* (s. 734, pol. *moneta*); *provizija* (ss. 747–748, pol. *pro wizja*); *žyčelninkas* (s. 191, pol. *pożyczalnik*);
- 5) osadnictwa miejskiego, por.: *brũkas* (s. 244, pol. *bruk*); *brukavõjimas* (s. 244, pol. *brukowanie*); *brukavõti* (s. 245, pol. *brukować*); *burgmĩstras* (s. 35, pol. daw. *burmistrz*); *bũrmistras* (s. 250, pol. *burmistrz*);
- 6) szkolnictwa i nauki (nazwy dziedzin naukowych i terminologia specjalistyczna), por.: *bursà* (s. 250, pol. *bursa*); *bursavõti* (s. 251, pol. *bursować*); *filozafas* (s. 714, pol. *filozof*); *historija* (s. 718, pol. *historia*); *historikas* (ss. 718–719, pol. *historyk*); *inkaustas* (s. 720, pol. *inkaust*); *komẽdija* (s. 725, pol. *komedial*); *krõnika* (s. 728, pol. *kronika*); *matẽrija* (ss. 447–448; pol. *materia*); *stũdijos* (s. 756, pol. *studia*); *traktãtas* (s. 651, pol. *traktat*);
- 7) techniki, por.: *armatũrà* (s. 215, pol. *armatura*); *draĩlius* (s. 52, pol. *drajl* ‘wierarka’; SW, 1900–1927, t. 1, s. 559); *kalavařtas* (LKPŽ, 2016b, s. 721, pol. *kołowrót*); *kãparas* (s. 352, pol. *kafar* ‘urządzenie do wbijania pionowych pali w ziemię lub w dno zbiornika wodnego’); *šriubà* (ss. 634–635; pol. *śruba*); *šriũbavõti* (s. 635, pol. *śrubować*);
- 8) budownictwa, por.: *bramka* (ss. 240–241, pol. *bramka*); *bromà* (s. 243, pol. *brama*); *bũdà* (ss. 253–254, pol. *buda*); *budauniĩnkas* (s. 245, pol. *budownik*); *budavõnẽ* (s. 245, pol. *budowanie*); *budiĩnkas* (s. 246, pol. *budynek*); *budavõti* (s. 246, pol. *budować*); *ceglà* (s. 254, pol. *cegła*); *cegeĩnẽ* (s. 254, pol. *cegielnia*); *cementavõti* (s. 255, pol. *cementować*); *cementõvas* (s. 255, pol. *cementowy*); *ušõkas* (s. 761, pol. *uszak* ‘rama drzwi lub okien, odrzwia, futryna’; SW, 1900–1927, t. 7, s. 384);
- 9) ekspresywnych nazw osób, por.: *birbintas* (LKPŽ, 2016b, s. 31, pol. *birbant*); *hipokritas* (s. 718, pol. *hipokryta*); *kvãckas* (s. 729, pol. *chwacki*); *pačvora* (s. 739, pol. *poczwar*); *pindà* (ss. 744–745, pol. *pinda*);
- 10) nazw zwierząt (zarówno egzotycznych, jak i występujących w naszej części Europy), por.: *elefantas* (s. 288, pol. daw. *elefant*); *gaurõnas* (s. 715, pol. *gawron*);

- káuka* (s. 724, pol. *kawka*); *krakadylius*, *krokodylius* (s. 727, pol. *krokodyl*); *pelikānas* (s. 743, pol. *pelikan*); *raragas* (s. 749, pol. *raróg*);
- 11) nazwy roślin, por.: *āgresta* (s. 14, pol. gw. *agresta*); *barvinka* (s. 228, pol. *barwinek*); *citrinā* (s. 260, pol. *cytryna*); *čvikla* (s. 47, pol. *ćwikła*); *figa* (ss. 298–299, pol. *figa*); *kalafiòras* (s. 83, pol. *kalafior*); *kaliāropė* (s. 84, pol. *kalarepa*); *kanāpė* (s. 86, pol. *konopie*); *kañkalas* (s. 87, pol. *kąkol*); *kaparis* (s. 353, pol. *kapar*); *rėžiũkas* (s. 148, pol. *rzeżucha*); *rubārbaras* (ss. 149–150, pol. *rabarbar*); *šalavijā* (s. 158, pol. *szalwia*); *trėšnė* (s. 173, pol. gw. *trześnia* ‘czereśnia’).

### Uwagi końcowe

Polonizmy omówione w LKPŻ (2016b), a także germanizmy uwzględnione w słownikach A. de Vincenza i G. Hentschela (de Vincenz & Henschel, 2010) oraz M. Łazińskiego (Łaziński, 2008) są dowodem dawniejszych związków języków. Wskazuje na to słownictwo podane jako podstawa zapożyczenia. W przypadku LKPŻ w dużej części są to wyrazy nieużywane już we współczesnej polszczyźnie, przestarzałe albo nawet archaizmy, np. *altarysta*, *burgmistrz*, *drajł*, *elefant*, *kanaparz*, *kolator*, *palestrant*. Na dawność podstaw zapożyczenia wskazują także ich cechy morfologiczne, zwłaszcza zakończenie rzeczowników żeńskich na *-yja/-ija*, np. *apelacyja*, *Francyja*, *pro wizyja*, *wakancyja*, *wigilija* itp.

W LKPŻ zostały umieszczone dość dokładne informacje geograficzne, zwłaszcza jeśli polonizm ma gwarowe pochodzenie. W słowniku znajdziemy odniesienia do dialektów: mazowieckiego (65 razy), wielkopolskiego (46), śląskiego (33) i małopolskiego (66). Oddzielnie zostały potraktowane odesłania do języka kaszubskiego (42 razy). Podane w nawiasach liczby z jednej strony potwierdzają, że osadnictwo polskie na Litwę szło głównie z Mazowsza, ale z drugiej bardzo podobna liczba wyrazów, przy których jako źródło podano dialekt małopolski, zaprzecza temu stwierdzeniu. Jest to jednak pozorne zaprzeczenie, które wynika ze specyfiki słownika gwarowego, do którego sięgnął Kregżdys. Chodzi tu bowiem o *Słownik gwar polskich* PAN (SGP PAN, 1977–2019) i jego kartotekę. Jak wiadomo, kartoteka SGP PAN oddaje stan wiedzy o polskiej leksyce gwarowej od początku badań dialektologicznych mniej więcej do lat 70. XX wieku. Co prawda, kartoteka jest na bieżąco uzupełniana, ale nie o wszystkie opracowania, nie można więc mówić o pełnej reprezentatywności polskiego słownictwa gwarowego. Wtedy (do lat 70. XX wieku) najlepiej był zbadany dialekt małopolski (nie wymieniam tu kaszubszczyzny, bo w LKPŻ – zgodnie z nowszymi ujęciami – jest mowa o osobnym języku kaszubskim, a nie o kaszubskim jako o jednym z dialektów polszczyzny). Poza wskazaniem na dialekt w LKPŻ znajdziemy też uściślenia konkretnych miejscowości, np. Więciórka i Domaniewek. Umieszczone w kartotece SGP PAN wyrazy z tych wsi zostały

wypisane z słowników Mariana Kucaty (Kucala, 1957) i Mieczysława Szymczaka (Szymczak, 1962–1973). Autor mógł podać bezpośrednie odniesienia do tych prac, nie zmienia to jednak opinii o LKPŻ jako o dziele wyjątkowym.

Więcej dyskusji wywołuje wykorzystanie w klasyfikacji polonizmów parametru normatywności (z perspektywy języka litewskiego). W słownikach etymologicznych normatywność nie jest ważna i nie powinna być eksponowana, bo przecież są to opracowania deskryptywne, pokazujące prawdziwe oblicze języka.

Ponieważ moc języka jako wypadkowa wielu czynników nie jest dana raz na zawsze, obecnie – podobnie jak inne języki – litewszczyzna zapożycza z angielskiego. Znow widać tu analogię w relacjach językowych polsko-litewskich i polsko-niemieckich, a nawet szerzej niemiecko-francuskich. Moc języka niemieckiego w stosunku do polskiego bardzo osłabła, kultura niemiecka nie jest już wzorcem, dlatego nie mamy nowych germanizmów. Podobnie osłabła moc polszczyzny w stosunku do języka litewskiego, stąd nieobecność nowych polonizmów. Wreszcie niemczyzna nie zapożycza z francuskiego, a przecież – jak skonstatował G. Korbut – „Stosunek wyrazów pochodzenia niemieckiego w języku polskim do swojskich jest mniej więcej taki sam jak w języku niemieckim wyrazów pochodzenia francuskiego do swojskich” (Korbut, 1935, s. 8). Języki litewski, polski, niemiecki, francuski i inne niezależnie od siebie chłoną zapożyczenia z angielskiego, gdyż współcześnie bezdyskusyjnie jest to język o największej mocy.

Lektura LKPŻ pokazuje między innymi, jak dużą moc miała polszczyzna na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Z polskiej perspektywy ciekawe byłyby też, a przy tym dopełniające pracę R. Kregždysa, słowniki polonizmów w językach białoruskim i ukraińskim. Nie ulega bowiem wątpliwości, że polskie dziedzictwo językowe to ważny komponent tych dwóch wschodniosłowiańskich narodów (pewne wyobrażenie na ten temat dają prace Zofii Kurzowej; Kurzowa, 1983, 1993). Co więcej, LKPŻ przekonuje, że język polski transponował na wschód zapożyczenia zachodnioeuropejskie, zwłaszcza niemieckie. To również ciekawe zagadnienie, które do tej pory nie doczekało się systematycznego opracowania, ale – jak można wnioskować z deklaracji G. Hentschela (Hentschel, 2017) – są już prowadzone w tym kierunku odpowiednie badania.

Na koniec należy podkreślić, że koncepcja mocy języka nie jest przejawem myślenia etnocentrycznego i nie powinna służyć udowadnianiu, że jeden język i kultura jest (był) lepszy niż inny język i kultura. Może być natomiast wykorzystywana w celu pokazania, z którego kierunku dokonywało się adaptowanie nowych technologii i prądów umysłowych, czyli – konkludując – jak przebiegało otwarcie na sąsiada.

## Skróty

dawn. – dawne; gw. – gwarowe; hebr. – hebrajskie; niem. – niemieckie; lit. – litewskie; łac. – łacińskie; pol. – polskie; przestarz. – przestarzałe; stpol. – staropolskie; śrpol. – średniopolskie; ts. – to samo znaczenie; wł. – włoskie; współ. – współczesne

## Skróty słowników

- LKPŽ – Kregždys, R. (2016b). *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas / Słownik polonizmów w języku litewskim*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla. (*Studia Etymologica Baltica*, 2).
- LKPŽS – Kregždys, R. (2016c). *Lietuvių kalbos polonizmų žodyno specifikacija / Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla. (*Studia Etymologica Baltica*, 1).
- SGP PAN – *Słownik gwar polskich [A – Hyżki]*. (1977–2019). T. I–X, red. M. Karaś (Źródła, t. I), J. Reichan (t. II–IX, z. 2), S. Urbańczyk (t. II–V), J. Okoniowa (t. VI–IX, z. 2), B. Grabka (t. VII–X, z. 2), R. Kucharzyk (t. IX, z. 2 – t. X, z. 2). Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1977–1991 (t. I–III); Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN, 1992–2019 (t. IV–X, z. 2).
- SJPDor – W. Doroszewski (Red.). (1958–1969). *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Pobrano z <http://doroszewski.pwn.pl/>
- SW – J. Karłowicz, A. A. Kryński, W. Niedźwiedzki (Red.). (1900–1927). *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego.

## Bibliografia

- Bednarczuk, L. (1983). Najstarsze zapożyczenia litewskie w języku polskim. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny, 1983(80): Prace Językoznawcze*, 4, 37–42.
- Bednarczuk, L. (2010). Drogi chrystianizacji Litwy. W J. Mędelska & Z. Sawaniewska-Mochowa (Red.), *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego: Księga jubileuszowa na 1000-lecie Litwy* (ss. 17–28). Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Bielfeldt, H. H. (Red.). (1982). *Slawische Wörter im Deutschen: Ausgewählte Schriften*. Zentralantiquariat der DDR.
- Birgiel, N. (2002). *Procesy interferencyjne w mowie dwujęzycznej społeczności litewskiej z Puńska i okolic na Suwalszczyźnie*. Wydawnictwo „Aušra”.
- Borowska, N. (1957). Wpływy słowiańskie na litewską terminologię kościelną na podstawie *Dictionarium Szyrwida*. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 1, 321–365.
- Brückner, A. (1877). *Litu-Slavische Studien: 1. Teil. Die slavischen Fremdwörter im Litauischen*. Hermann Böhlau.
- Brückner, A. (1974). *Początki i rozwój języka polskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

- de Vincenz, A., & Hentschel, G. (2010). *Wörterbuch der deutschen Lehnwörter in der polnischen Schrift- und Standardsprache*. Pobrano 10 listopada 2019, z [http://diglib.bis.uni-oldenburg.de/bis-verlag/wdlp/ab\\_H.html](http://diglib.bis.uni-oldenburg.de/bis-verlag/wdlp/ab_H.html)
- Doroszewski, W. (Red.). (1958–1969). *Słownik języka polskiego* [SJP Dor]. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. <http://doroszewski.pwn.pl/>
- Dwilewicz, B. (1997). *Język mieszkańców wsi Bujwidze na Wileńszczyźnie*. Wydawnictwo DiG.
- Gołąbek, A. (1987). Wpływy litewskie w polskich gwarach sejneńskich. *Acta Baltico-Slavica*, 18, 181–191.
- Hentschel, G. (2017). Germanizmy w języku białoruskim mające polskie ekwiwalenty: Ich liczebność w ujęciu diachronicznym i charakterystyka jakościowa. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis: Studia Linguistica*, 12, 120–129. <https://doi.org/10.24917/20831765.12.12>
- Hentschel, G. (2019). Obserwacje dotyczące rozpowszechnienia germanizmów leksykalnych we współczesnym regolekcie śląskim. *LingVaria*, 14(27), 113–131. <https://doi.org/10.12797/LV.14.2019.27.08>
- Herrmann, J. (1970). *Die Slawen in Deutschland: Geschichte und Kultur der Slawischen Stämme westlich von Oder und Neisse vom 6. bis 12. Jahrhundert*. Akademie Verlag.
- Jablonskis, J. [Kriaušaitis, P.]. (1901). *Lietuviškos kalbos gramatika*. Spauzdinta Pas Otto v. Mauderode.
- Jablonskis, J. [Rygiškių, J.]. (1911). *Lietuvių kalbos sintaksė*. Laukaičio, Dvaranausko, Narjauško ir bendrovės spaustuvė.
- Just, A. (2009). Marek Łaziński: *Słownik zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, 219 s. [Recenzja]. *Annales Neophilologiarum*, 3, 187–191.
- Karaś, M., Reichan, J., Urbańczyk, S., Okoniowa, J., Grabka, B., & Kucharzyk, R. (Red.). (1977–2019). *Słownik gwar polskich* [SGP PAN] (T. 1–10). Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk; Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Karłowicz, J. (1875). O języku litewskim. *Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Filologicznego Akademii Umiejętności: Seria I*, 1875(2), 135–376.
- Karłowicz, J., Kryński, A. A., & Niedźwiedzki, W. (Red.). (1900–1927). *Słownik języka polskiego* [SW]. Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego.
- Korbut, G. (1935). *Niemczyzna w języku polskim: Wyrazy niemieckie w języku polskim pod względem językowym i cywilizacyjnym* (wznowione wyd.). J. Cotty.
- Kregždys, R. (2012). Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim. *LingVaria*, 6(14), 125–146.
- Kregždys, R. (2014). Методика и критерии идентификации полонизмов литовского языка. *LingVaria*, 9(18), 195–217.
- Kregždys, R. (2016a). Kristijono Donelaičio vartojamų polonizmų integracijos ypatumai (fonetiniai ir morfologiniai lenkybių alternantai bei antriniai jų vediniai). W M. Vaicekau-



- skas (Red.), *Kristijono Donelaičio reikšmės: Straipsnių rinkinys* (ss. 326–342). Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Kregždys, R. (2016b). *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas / Słownik polonizmów w języku litewskim* [LKPŽ]. Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Kregždys, R. (2016c). *Lietuvių kalbos polonizmų žodyno specifikacija / Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim* [LKPŽS]. Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Kregždys, R. (2016d). Proper names in the *Dictionary of Polish loanwords in Lithuanian*. *Baltu filologija*, 25(2), 35–60.
- Kregždys, R. (2018). Onyms and appellatives of onomastic origin of the *Dictionary of Polish loanwords in Lithuanian*. W U. Bijak, H. Górny, & M. Magda-Czekaj (Red.), *Onomastyka – neohumanistyka – nauki społeczne* (ss. 271–285). Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Kucała, M. (1957). *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kurzowa, Z. (1983). *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kurzowa, Z. (1993). *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w.* Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Łaziński, M. (Red.). (2008). *Słownik zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Łowmiański, H. (1957). Uwagi o wpływach słowiańskich na litewską terminologię kościelną. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 1, 366–372.
- Mackey, W. F. (1976). *Bilinguisme et contact des langues*. Klincksieck.
- Mańczak, W. (2017). *Polski słownik etymologiczny*. Polska Akademia Umiejętności.
- Marcinkiewicz, J. (2003). *Polsko-litewskie kontakty językowe na Suwalszczyźnie*. Katedra Skandynawistyki i Baltologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Miodunka, W. (1990). Moc języka i jej znaczenie w kontaktach językowych i kulturowych. W W. Miodunka (Red.), *Język polski w świecie: Zbiór studiów* (ss. 35–43). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Nowowiejski, B. (2010). W sprawie wpływów języka niemieckiego na polszczyznę. *Poznańskie Studia Polonistyczne: Seria Językoznawcza*, 17(37), 113–129. <https://doi.org/10.14746/pspsj.2010.17.8>
- Otrębski, J. (1931). Lituanizmy słownikowe w dialekcie polskim na Wileńszczyźnie. *Język Polski*, 16, 75–86.
- Pol, W. (1869). *Historyczny obszar Polski: Rzecz o dialektach mowy polskiej*. Drukarnia C. K. Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządkiem K. Mańkowskiego.
- Renz, M. (2010). Słownik zapożyczeń niemieckich w języku polskim: Prezentacja projektu i perspektywy rozwoju. *Język Polski*, 90(2), 116–124.
- Rutkowska, K. (2006). Lituanizmy leksykalne w gwarach polskich na Litwie. W J. Rieger, I. Masojć, & K. Rutkowska, *Słownictwo gwar polskich na Litwie* (ss. 73–108). Wydawnictwo DiG.

- Rutkowska, K. (2007). Z zagadnień leksyki na pograniczu polsko-litewsko-białoruskim. W J. Sierociuk (Red.), *Gwary dziś: T. 4. Konteksty dialektologii* (ss. 187–196). Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
- Rutkowska, K. (2009). Zapożyczenia litewskie dotyczące wyglądu człowieka (na materiale gwar polskich na Litwie). *Acta Baltico-Slavica*, 33, 157–172.
- Rutkowska, K. (2010). Zapożyczenia litewskie dotyczące charakteru i zachowań człowieka (na materiale gwar polskich na Litwie). *Acta Baltico-Slavica*, 34, 9–23. <https://doi.org/10.11649/abs.2010.001>
- Rutkowska, K., & Sawaniewska-Mochowa, Z. (2012). Zapożyczenia litewskie dotyczące człowieka w gwarach polskich na Litwie: Aspekt semantyczny i etnolingwistyczny. *Baltistica*, 2012(Supl. 8), 123–141. <https://doi.org/10.15388/baltistica.0.8.2116>
- Siatkowski, J. (2015a). Historia badań nad wpływami słowiańskimi na język niemiecki. *Gwary Dziś*, 7, 141–154. <https://doi.org/10.14746/gd.2015.7.12>
- Siatkowski, J. (2015b). *Studia nad słowiańsko-niemieckimi kontaktami językowymi*. Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki i Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej.
- Skardžius, P. (1931). *Die slavischen Lehnwörter im Alt-litauischen*. Spindulio.
- Szymczak, M. (1962–1973). *Słownik gwary Domaniewka w powiecie łączyskim* (T. 1–8). Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Urbutis, V. (2009). *Baltų etimologijos etudai* (T. 2). Vilniaus universiteto leidykla.
- Walczak, B. (2010). Kontakty polszczyzny z językami niesłowiańskimi. W J. Bartmiński (Red.), *Współczesny język polski* (ss. 527–539). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Zdanczewicz, T. (1960). Litewskie elementy słownikowe w gwarach polskich okolic Sejn. *Lingua Posnaniensis*, 8, 333–352.
- Zdanczewicz, T. (1964). Wpływy litewskie i wschodniosłowiańskie w polskich gwarach pod Sejnami. *Acta Baltico-Slavica*, 1, 227–246.
- Адомавичюте, И. Э. (1978). Лексические полонизмы в литовских говорах: виды заимствований и их адаптация. *Acta Baltico-Slavica*, 34, 91–109.
- Адомавичюте, И. Э. (1980). К проблеме взаимоотношения литовских белорусизмов и полонизмов. *Slavia Orientalis*, 29(1–2), 7–12.
- Адомавичюте, И. Э. (1982). Этапы польско-литовского лексического взаимодействия. *Acta Baltico-Slavica*, 14, 41–48.

### Bibliography (Transliteration)

- Adomavichiute, I. Ė. (1978). Leksicheskie polonizmy v litovskikh govorakh: Vidy zaimstvovaniĭ i ikh adaptatsiia. *Acta Baltico-Slavica*, 34, 91–109.

- Adomavichiute, I. È. (1980). K probleme vzaimootnosheniia litovskikh belorusizmov i polonizmov. *Slavia Orientalis*, 29(1–2), 7–12.
- Adomavichiute, I. È. (1982). Ètapy pol'sko-litovskogo leksicheskogo vzaimodeistviia. *Acta Baltico-Slavica*, 14, 41–48.
- Bednarczuk, L. (1983). Najstarsze zapożyczenia litewskie w języku polskim. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny*, 1983(80): *Prace Językoznawcze*, 4, 37–42.
- Bednarczuk, L. (2010). Drogi chrystianizacji Litwy. In J. Mędelka & Z. Sawaniewska-Mochowa (Eds.), *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego: Księga jubileuszowa na 1000-lecie Litwy* (pp. 17–28). Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Bielfeldt, H. H. (Ed.). (1982). *Slawische Wörter im Deutschen: Ausgewählte Schriften*. Zentralantiquariat der DDR.
- Birgiel, N. (2002). *Procesy interferencyjne w mowie dwujęzycznej społeczności litewskiej z Puńska i okolic na Suwalszczyźnie*. Wydawnictwo "Auśra".
- Borowska, N. (1957). Wpływy słowiańskie na litewską terminologię kościelną na podstawie *Dictionarium Szyrwida*. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 1, 321–365.
- Brückner, A. (1877). *Litu-Slavische Studien: 1. Teil. Die slavischen Fremdwörter im Litauischen*. Hermann Böhlau.
- Brückner, A. (1974). *Początki i rozwój języka polskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- de Vincenz, A., & Hentschel, G. (2010). *Wörterbuch der deutschen Lehnwörter in der polnischen Schrift- und Standardsprache*. Retrieved November 10, 2019, from [http://diglib.bis.uni-oldenburg.de/bis-verlag/wdlp/ab\\_H.html](http://diglib.bis.uni-oldenburg.de/bis-verlag/wdlp/ab_H.html)
- Doroszewski, W. (Ed.). (1958–1969). *Słownik języka polskiego* [SJP Dor]. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. <http://doroszewski.pwn.pl/>
- Dwilewicz, B. (1997). *Język mieszkańców wsi Bujwidze na Wileńszczyźnie*. Wydawnictwo DiG.
- Gołąbek, A. (1987). Wpływy litewskie w polskich gwarach sejneńskich. *Acta Baltico-Slavica*, 18, 181–191.
- Hentschel, G. (2017). Germanizmy w języku białoruskim mające polskie ekwiwalenty: Ich liczebność w ujęciu diachronicznym i charakterystyka jakościowa. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis: Studia Linguistica*, 12, 120–129. <https://doi.org/10.24917/20831765.12.12>
- Hentschel, G. (2019). Obserwacje dotyczące rozpowszechnienia germanizmów leksykalnych we współczesnym regiolektie śląskim. *LingVaria*, 14(27), 113–131. <https://doi.org/10.12797/LV.14.2019.27.08>
- Herrmann, J. (1970). *Die Slawen in Deutschland: Geschichte und Kultur der Slawischen Stämme westlich von Oder und Neisse vom 6. bis 12. Jahrhundert*. Akademie Verlag.
- Jablonskis, J. [Kriaušaitis, P.]. (1901). *Lietuviškos kalbos gramatika*. Spauzdinta Pas Otto v. Mauderode.
- Jablonskis, J. [Rygiškių, J.]. (1911). *Lietuvių kalbos sintaksė*. Laukaičio, Dvaranausko, Narjauško ir bendrovės spaustuvė.

- Just, A. (2009). Marek Łaziński: *Słownik zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, 219 s. [Review]. *Annales Neophilologiarum*, 3, 187–191.
- Karaś, M., Reichan, J., Urbańczyk, S., Okoniowa, J., Grabka, B., & Kucharzyk, R. (Eds.). (1977–2019). *Słownik gwar polskich* [SGP PAN] (Vols. 1–10). Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk; Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Karłowicz, J. (1875). O języku litewskim. *Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Filologicznego Akademii Umiejętności: Seria I*, 1875(2), 135–376.
- Karłowicz, J., Kryński, A. A., & Niedźwiedzki, W. (Eds.). (1900–1927). *Słownik języka polskiego* [SW]. Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego.
- Korbut, G. (1935). *Niemczyzna w języku polskim: Wyrazy niemieckie w języku polskim pod względem językowym i cywilizacyjnym* (Renewed ed.). J. Cotty.
- Kregždys, R. (2012). Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim. *LingVaria*, 6(14), 125–146.
- Kregždys, R. (2014). Metodika i kriterii identifikatsii polonizmov litovskogo iazyka. *LingVaria*, 9(18), 195–217.
- Kregždys, R. (2016a). Kristijono Donelaičio vartojamų polonizmų integracijos ypatumai (fonetiniai ir morfologiniai lenkybių alternantai bei antriniai jų vėdiniai). In M. Vaicekuskas (Ed.), *Kristijono Donelaičio reikšmės: Straipsnių rinkinys* (pp. 326–342). Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Kregždys, R. (2016b). *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas / Słownik polonizmów w języku litewskim* [LKPŽ]. Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Kregždys, R. (2016c). *Lietuvių kalbos polonizmų žodyno specifikacija / Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim* [LKPŽS]. Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Kregždys, R. (2016d). Proper names in the *Dictionary of Polish loanwords in Lithuanian*. *Baltu filologija*, 25(2), 35–60.
- Kregždys, R. (2018). Onyms and appellatives of onomastic origin of the *Dictionary of Polish loanwords in Lithuanian*. In U. Bijak, H. Górny, & M. Magda-Czekaj (Eds.), *Onomastyka – neohumanistyka – nauki społeczne* (pp. 271–285). Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Kucała, M. (1957). *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kurzowa, Z. (1983). *Polshczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kurzowa, Z. (1993). *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w.* Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Łaziński, M. (Ed.). (2008). *Słownik zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Łowmiański, H. (1957). Uwagi o wpływach słowiańskich na litewską terminologię kościelną. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 1, 366–372.

- Mackey, W. F. (1976). *Bilinguisme et contact des langues*. Klincksieck.
- Mańczak, W. (2017). *Polski słownik etymologiczny*. Polska Akademia Umiejętności.
- Marcinkiewicz, J. (2003). *Polsko-litewskie kontakty językowe na Suwalszczyźnie*. Katedra Skandynawistyki i Baltologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Miodunka, W. (1990). Moc języka i jej znaczenie w kontaktach językowych i kulturowych. In W. Miodunka (Ed.), *Język polski w świecie: Zbiór studiów* (pp. 35–43). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Nowowiejski, B. (2010). W sprawie wpływów języka niemieckiego na polszczyznę. *Poznańskie Studia Polonistyczne: Seria Językoznawcza*, 17(37), 113–129. <https://doi.org/10.14746/pspsj.2010.17.8>
- Otrębski, J. (1931). Lituanizmy słownikowe w dialekcie polskim na Wileńszczyźnie. *Język Polski*, 16, 75–86.
- Pol, W. (1869). *Historyczny obszar Polski: Rzecz o dialektach mowy polskiej*. Drukarnia C. K. Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządkiem K. Mańkowskiego.
- Renz, M. (2010). Słownik zapożyczeń niemieckich w języku polskim: Prezentacja projektu i perspektywy rozwoju. *Język Polski*, 90(2), 116–124.
- Rutkowska, K. (2006). Lituanizmy leksykalne w gwarach polskich na Litwie. In J. Rieger, I. Masojć, & K. Rutkowska, *Słownictwo gwar polskich na Litwie* (pp. 73–108). Wydawnictwo DiG.
- Rutkowska, K. (2007). Z zagadnień leksyki na pograniczu polsko-litewsko-białoruskim. In J. Sierociuk (Ed.), *Gwary dziś: Vol. 4. Konteksty dialektologii* (pp. 187–196). Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
- Rutkowska, K. (2009). Zapożyczenia litewskie dotyczące wyglądu człowieka (na materiale gwar polskich na Litwie). *Acta Baltico-Slavica*, 33, 157–172.
- Rutkowska, K. (2010). Zapożyczenia litewskie dotyczące charakteru i zachowań człowieka (na materiale gwar polskich na Litwie). *Acta Baltico-Slavica*, 34, 9–23. <https://doi.org/10.11649/abs.2010.001>
- Rutkowska, K., & Sawaniewska-Mochowa, Z. (2012). Zapożyczenia litewskie dotyczące człowieka w gwarach polskich na Litwie: Aspekt semantyczny i etnolingwistyczny. *Baltistica*, 2012(Suppl. 8), 123–141. <https://doi.org/10.15388/baltistica.0.8.2116>
- Siatkowski, J. (2015a). Historia badań nad wpływami słowiańskimi na język niemiecki. *Gwary Dziś*, 7, 141–154.
- Siatkowski, J. (2015b). *Studia nad słowiańsko-niemieckimi kontaktami językowymi*. Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki i Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej.
- Skardžius, P. (1931). *Die slavischen Lehnwörter im Alt-litauischen*. Spindulio.
- Szymczak, M. (1962–1973). *Słownik gwary Domaniewka w powiecie łączyckim* (Vols. 1–8). Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Urbutis, V. (2009). *Baltų etimologijos etiuđai* (Vol. 2). Vilniaus universiteto leidykla.
- Walczak, B. (2010). Kontakty polszczyzny z językami niesłowiańskimi. In J. Bartmiński (Ed.), *Współczesny język polski* (pp. 527–539). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Zdancewicz, T. (1960). Litewskie elementy słownikowe w gwarach polskich okolic Sejn. *Lingua Posnaniensis*, 8, 333–352.

Zdancewicz, T. (1964). Wpływy litewskie i wschodniosłowiańskie w polskich gwarach pod Sejnam. *Acta Baltico-Slavica*, 1, 227–246.

## **Słowniki zapożyczeń świadectwem mocy języków (na przykładzie *Słownika polonizmów w języku litewskim* Rolandasa Kregždysa)**

### **Streszczenie**

*Lietuvių kalbos polonizmų žodyno specifikacija / Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim* i *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas / Słownik polonizmów w języku litewskim* Rolandasa Kregždysa, opublikowane w Wilnie w 2016 roku, w serii *Studia Etymologica Baltica*, pozwalają dokładniej spojrzeć na relacje polsko-litewskie przez pryzmat leksyki. W tych relacjach widać wyraźną dysproporcję. O ile litewszczyzna przejęła z języka polskiego bardzo dużo leksemów (może nawet ok. 3 tysięcy), o tyle pożyczki litewskie w polszczyźnie ogólnej to zasób najwyższej kilkunastu wyrazów. Można to wyjaśnić mocą języka polskiego. Polonizmy w litewszczyźnie to przede wszystkim dawne wyrazy (wynotowane z dokumentów z XVI–XVIII wieku). Są w tej grupie słowa przejęte z języków zachodnioeuropejskich. Dzięki nim polszczyzna umożliwiła i wzmocniła transmisję kulturową, utrwalając pozycję Litwy w kręgu kultury zachodniej (łacińskiej).

**Słowa kluczowe:** etymologia; język litewski; polonizm; moc języka polskiego

## **Loanword Dictionaries as Evidence of the Power of Languages (on the Example of *Słownik polonizmów w języku litewskim* [Dictionary of Polish Loanwords in Lithuanian] by Rolandas Kregždys)**

### **Abstract**

Two publications by Rolandas Kregždys – *Lietuvių kalbos polonizmų žodyno specifikacija / Charakterystyka słownika polonizmów w języku litewskim* [Specification of the Dictionary of Polish Loanwords in Lithuanian] and *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas / Słownik polonizmów w języku litewskim* [Dictionary of Polish Loanwords in Lithuanian], both published in Vilnius in 2016 in the series *Studia Etymologica*



*Baltica* – enable a closer look at Polish-Lithuanian relations through the prism of lexis. As discussed in this article, there is a clear disparity in these relations. While the Lithuanian language adopted a lot of Polonisms (maybe even about 3,000), Lithuanian borrowings in the general Polish language are a resource of at most a dozen or so words. This can be explained by the power of the Polish language. Polish loans in Lithuanian are mostly old words (extracted from documents from the sixteenth–eighteenth centuries), including those originating from Western European languages. Thanks to them, the Polish language has enabled and strengthened cultural transmission, perpetuating the position of Lithuania in the sphere of Western (Latin) culture.

**Keywords:** etymology; Lithuanian language; Polish loanword; the power of the Polish language

**Dr hab. Maciej Rak**, Associate Professor at the Faculty of Polish Studies, Jagiellonian University in Cracow; PhD – 2007, Faculty of Polish Studies; habilitation in dialectology and ethnolinguistics – 2015, Faculty of Polish Studies; author of two books, a dictionary, two editions of Polish folk songs, an edition of letters of Polish ethnographers and over ninety scholarly articles, essays and reviews; co-editor of seven collective volumes. He has conducted extensive research on the linguistic and cultural heritage of Podhale; his scholarly interests include phraseology, ethnolinguistics and Podhale dialectology.

**Bibliography (selected):** *Językowo-kulturowy obraz zwierząt utrwalony w animalistycznej frazeologii gwar Gór Świętokrzyskich i Podtatrza (na tle porównawczym)* [Linguistic and cultural image of animals preserved in the animalistic phraseology of the local dialects of the Holy Cross Mountains and Podtatrze (against the comparative background)], Kraków (Cracow) 2007; *Kulturemy podhalańskie* [Podhale culturemes], Kraków (Cracow) 2015; *Materiały do dziejów polskiej dialektologii i etnologii. Listy Cezarii Baudouin de Courtenay-Ehrenkreutz-Jędrzejewiczowej, Adama Fischera, Antoniego Kaliny, Izydora Kopernickiego, Kazimierza Nitscha, Seweryna Udzieli, Juliusza Zborowskiego* [Materials for the history of Polish dialectology and ethnology: Letters of Cezaria Baudouin de Courtenay-Ehrenkreutz-Jędrzejewiczowa, Adam Fischer, Antoni Kalina, Izydor Kopernicki, Kazimierz Nitsch, Seweryn Udziela, Juliusz Zborowski], Kraków (Cracow) 2018.

**Correspondence:** Maciej Rak, Faculty of Polish Studies, Jagiellonian University, Cracow, e-mail: maciej.rak@uj.edu.pl

**Support of the work:** This work was supported by core funding for statutory activities of the Faculty of Polish Studies of the Jagiellonian University in Cracow.

**Competing interests:** The author is a reviewer of this journal, but has not reviewed any texts in this volume.

**Publication History:** Received: 2019-11-11; Accepted: 2020-05-16; Published: 2020-12-31.